

Sunčana Roksandić Vidlička*
Marta Dragičević Prtenjača**

III. MEĐUNARODNA INTERKATEDARSKA KONFERENCIJA NASTAVNIKA KAZNENOPRAVNIH ZNANOSTI PRAVNOG FAKULTETA U ZAGREBU I PRAVNOG FAKULTETA U LJUBLJANI

I. UVOD

III. međunarodna interkatedarska konferencija nastavnika kaznenopravnih znanosti Pravnog fakulteta u Zagrebu i Pravnog fakulteta u Ljubljani održana je u Ljubljani dana 9. veljače 2009. u organizaciji Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani.

Razlog održavanja konferencije bile su aktualne teme s kojima se susreću profesori obaju fakulteta prilikom izvođenja nastave te moguća razmjena iskustava o aktualnim pitanjima, novostima i problemima, ali i upoznavanje s novostima u hrvatskom i slovenskom kaznenom zakonodavstvu, s posebnim naglaskom na uređenju pojedinih instituta, kako u materijalnom tako i u procesnom kaznenom pravu. Osim o navedenim temama, razgovaralo se i o novostima koje donosi Bolonjski sustav te se razmatrala mogućnosti sudjelovanja na zajedničkim projektima, savjetovanjima, tečajevima koji bi bili od zajedničkog interesa za studente obaju fakulteta. Na zajedničkom sastanku hrvatski predstavnici bili su prof. dr. sc. Davor Krapac, prof. dr. sc. Zlata Đurđević, doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas te znanstveni novaci Marin Bonačić, mag. iur., i Zvonimir Burić, mag. iur., s Katedre za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, zatim prof. dr. sc. Petar Novoselec, prof. dr. sc. Ksenija Turković, prof. dr. sc. Davor Derenčinović, asistentica mr. sc. Maja Munivrana Vajda te znanstvene novakinje Marta Dragičević Prtenjača,

* Sunčana Roksandić Vidlička, znanstvena novakinja na projektu Medicinsko pravo i etika u Republici Hrvatskoj u svjetlu europskih i međunarodnih standarda na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu (<http://www.pravo.hr/KP>)

** Marta Dragičević Prtenjača, znanstvena novakinja na projektu Kaznenopravno sprječavanje korupcije i kolektivnog kriminaliteta na Katedri za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu (<http://www.pravo.hr/KP/projekti/derencinovic>)

mag. iur., i Sunčana Roksandić Vidlička, mag. iur., s Katedre za Kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu. Nazočni slovenski predstavnici bili su prof. emerit. dr. sc. Alenka Šelih, prof. emerit. dr. sc. Ljubo Bavcon, prof. dr. sc. Katja Filipčič, prof. dr. sc. Damjan Korošec, doc. dr.sc. Matjaž Ambrož s Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani, prof. dr. sc. Zvonko Fišer te asistent Primož Gorkič, mag. iur., s Katedre za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani.

Ujedno, radi daljnjeg uvida u znanstveni rad na području kaznenopravnih znanosti, nastavnici Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani poklonili su članovima Zavoda za kaznene znanosti, kriminologiju i viktimologiju Pravnog fakulteta u Zagrebu nekoliko knjiga, zakona i udžbenika tematike kaznenog prava, dok su profesori Pravnog fakulteta u Zagrebu poklonili svakom nastavniku s Katedre za kazneno i kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani primjerak Hrvatskog ljetopisa za kazneno pravo i praksu iz 2008. godine, broj 1. i 2.

Konferenciju je otvorila prof. dr. sc. Katja Filipčič, predstojnica Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani, koja je pozdravila sve prisutne i izrazila zadovoljstvo zbog odaziva u velikom broju, nakon čega je riječ prepustila prof. dr. sc. Rajku Pirnatu, dekanu Pravnog fakulteta u Ljubljani. U svojem pozdravu zaželio je dobrodošlicu te istaknuo nužnost suradnje dvaju fakulteta, pogotovo u aktualnoj političkoj situaciji, a izrazio je i nadu u daljnju uspješnu suradnju, nakon čega je svima zaželio ugodan boravak i druženje. Prof. dr. sc. Zlata Đurđević, predstojnica Katedre za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, prenijela je pozdrave prof. dr. sc. Josipa Kregar, dekana Pravnog fakulteta u Zagrebu, te njegovo zadovoljstvo ovim okupljanjem i nadu u uspješnu i dugu suradnju.

Nakon iznesenih pozdrava i dobrodošlice prof. dr. sc. Katja Filipčič predložila je da se u prvom dijelu govori i povede rasprava o novom slovenskom Kaznenom zakonu koji je stupio na snagu 1. studenoga 2008., u drugom dijelu o novom hrvatskom Zakonu o kaznenom postupku, a u trećem dijelu o mogućim zajedničkim projektima te sudjelovanju na raznim tečajevima koji su u organizaciji jednog od fakulteta, nakon čega je riječ prepustila prof. emerit. dr. sc. Alenki Šelih.

II. RASPRAVA

U prvom dijelu rasprave prof. emerit. dr. sc. Alenka Šelih predstavila je kazneno materijalno zakonodavstvo te je navela kao zakone koji uređuju materiju kaznenog i prekršajnog prava novi Kazneni zakon, Zakon o izvršavanju kaznenih sankcija te Zakon o prekršajima. Prof. emerit. dr. sc. Alenka Šelih predstavila je i razvojni put novog Kaznenog zakona Republike Slovenije,

a kao razlog njegova donošenja vidi i obvezu usklađivanja i prilagođivanja propisa zahtjevima Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda. Rad na izmjenama Zakona započeo je kao poseban projekt Instituta za kriminologiju 2005. godine, u koji su se uključili nastavnici kaznenih predmeta sa sveučilišta u Ljubljani i Mariboru. Prije izglasavanja Zakona, njegov prijedlog bio je podstrijet javnosti na uvid i raspravu koja je bila previše politički i ideološki obojena. Prof. emerit. Šelih smatra da je Zakon donesen u kratkom roku.

Prof. dr. sc. Katja Filipčič istaknula je da su prilikom donošenja novog Kaznenog zakona bila prikupljena stručna iskustva, ali nije bilo stručne diskusije koja bi dala jasan kritički osvrt i upozorila na nedostatke prijedloga, tako da je prema mišljenju stručnjaka doneseni Zakon pun nedostataka, nejasnoća i proturječnosti. Unatoč tome, profesori su radili na novom udžbeniku iz kaznenog prava te u njemu obrađivali institute koji su prema njihovu mišljenju sporni te ne predstavljaju pravilno rješenje pitanja i problema koji su se javili u vezi s primjenom bivših instituta.

Prof. dr. sc. Petar Novoselec i prof. dr. sc. Davor Krapac istaknuli su da je doc. dr. sc. Matjaž Ambrož vrlo detaljno u svojem članku obradio problematiku nekih načela i instituta te dao kratak prikaz bitnih novosti o novom Kaznenom zakonu Slovenije. Taj je članak preveden na hrvatski¹ i objavljen u prvom broju Hrvatskog ljetopisa za kazneno pravo i praksu iz 2008. godine (br. 1/2008).

Prof. dr. sc. Davor Derenčinović na slovenskom jeziku izrazio je razumijevanje za probleme koje imaju na Pravnom fakultetu u Ljubljani jer slične probleme oko implementacije propisa Europske unije ima i Hrvatska. Predložio je razmjenu iskustava oko navedene problematike odnosno integracije europskih propisa u domaće zakonodavstvo te primjene takvog zakonodavstva zato što se i u Republici Hrvatskoj sprema donošenje novog Kaznenog zakona. Naveo je da bi takva razmjena iskustava bila od velikog značenja za članove obaju fakulteta, naročito ako bi se promatrala u svjetlu promjena Kaznenog zakona Republike Hrvatske - njegova zadnja novela donesena je 18. listopada 2008., a stupila je na snagu 1. siječnja 2009. Prof. dr. sc. Derenčinović ističe da su iskustva Republike Slovenije pri približavanju Europskoj uniji i prihvaćanju novih propisa, pogotovo Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku, od velike važnosti za Republiku Hrvatsku.

Prof. dr. sc. Katja Filipčič složila se s prijedlogom prof. dr. sc. Davora Derenčinovića o razmjeni iskustva te predložila izlaganje nekih spornih instituta koji su izmijenjeni ili uvedeni novim slovenskim Kaznenim zakonom.

Prof. dr. sc. Damjan Korošec opisao je institut krajnje sile (krajnje nužde), koji je propisan člankom 32. novog Kaznenog zakona Republike Slovenije, te istaknuo da taj institut više nije razlog isključenja protupravnosti, već je

¹ Članak je preveo prof. dr. sc. P. Novoselec.

u prvom stavku opisan kao razlog isključenja krivnje, a u drugom stavku, u slučaju kad počinitelj otklanja istodobnu, neskrivljenu opasnost od drugoga, propisano je, prema mišljenju prof. dr. sc. Damjana Korošeca, da primjena tog instituta (iz čl. 32. st. 2. KZS) dovodi do oslobađajuće presude, što je predviđeno i dopunjeno određenim odredbama Zakona o kaznenom postupku, tako da novi slovenski Kazneni zakon predviđa institut krajnje nužde kao razlog isključenja krivnje i kao razlog isključenja kažnjivosti. Nadalje, naveo je da je stari Kazneni zakon Republike Slovenije poznavao samo jednu vrstu krajnje nužde, i to krajnju nuždu kao razlog isključenja protupravnosti, a krajnju nuždu kao razlog isključenja krivnje nije uopće poznavao, tako da je ova promjena potpuna novost u koncepciji ovog instituta. Kako još ove odredbe nisu primijenjene u praksi, ne zna se kako će sudovi postupiti i tumačiti opisane odredbe o krajnjoj sili (krajnjoj nuždi). Također je izrazio negodovanje i što se tiče samog naziva tog instituta, jer smatra da je sila kao institut strategija obrane i da se razmatra pod institutom apsolutne sile koja kao posljedicu ima nepostojanje radnje, pa samim time i kaznenog djela, a da bi ovdje bila riječ o relativnoj, odoljivoj sili (*vis compulsiva*), koja se i prije razmatrala u okviru instituta krajnje nužde.

Prof. dr. sc. Katja Filipčič napomenula je da se tražilo pojašnjenje instituta krajnje sile od radne skupine koja je pisala prijedlog izmijenjene sporne odredbe, ali odgovor nije stigao.

Prof. emerit. dr. sc. Ljubo Bavcon izrazio je mišljenje da će sudovi još rjeđe nego prije primjenjivati ili uopće neće primjenjivati ove odredbe o krajnjoj sili, s obzirom na to da su i prije vrlo rijetko primjenjivali odredbe o krajnjoj nuždi. Napominje da su suci prije znali "spašavati" pojedine sporne odredbe, kao npr. kod prijašnje inkriminacije prometnih delikata.

Prof. dr. sc. Petar Novoselec skrenuo je pozornost na stari jugoslavenski Krivični zakon koji je u svojim odredbama imao institut prema kojem je kao uzoru bio uređen institut krajnje nužde i u starom Kaznenom zakonu Slovenije. Naveo je i da sadašnje rješenje slovenskog zakonika nije u skladu s modernim kretanjima u kaznenopravnoj dogmatici. Nadalje je istaknuo da Kazneni zakon Republike Hrvatske poznaje dvije vrste krajnje nužde, i to krajnju nuždu kao razlog isključenja protupravnosti i kao razlog oslobođenja od kazne, u kojem se slučaju donosi osuđujuća presuda, a okrivljenika se oslobađa kazne. Naveo je da je 2003. godine bila donesena novela Kaznenog zakona, koju je ukinuo Ustavni sud jer je bila riječ o organskom zakonu koji nije bio izglasan potrebnom većinom. U tom su zakonu, prema uzoru na njemačku kaznenopravnu dogmatiku i njihove opravdavajuće i ispričavajuće razloge, bile predviđene dvije vrste krajnje nužde, i to krajnja nužda kao razlog isključenja protupravnosti i kao razlog isključenja krivnje. Istaknuo je da se poslije tom problematikom, unatoč nekoliko izmjena Kaznenog zakona koje su uslijedile u narednom razdoblju, nitko nije pozabavio.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević je upitala je li možda Ustavni sud odlučivao o ustavnosti nove odredbe o krajnjoj nuždi, na što je prof. dr. sc. Katja Filipčić istaknula da je Zakon nedavno stupio na snagu i da još nije bilo prilike, jer još praksa nije primijenila spornu odredbu.

Prof. dr. sc. Zvonko Fišer pojasnio je da slovenski Ustavni sud može postupiti samo ako je iscrpljen redovit pravni put te ako postoji pravni interes, za koji se smatra da može postojati tek kad se neka odredba primjenjuje na konkretan slučaj u praksi odnosno tek kad bi, primjerice, odredba o krajnjoj sili (krajnjoj nuždi) dovela do neustavnosti odluke.

Doc. dr. sc. Matjaž Ambrož izlagao je o promjenama na području strukture instituta sudioništva. Istaknuo je da je člankom 20. novog Kaznenog zakona napuštena dosadašnja koncepcija sudioništva tako da je iz sudioništva izlučeno supočiniteljstvo te se sada tretira kao oblik počiniteljstva. Izmjene obuhvaćaju i dodavanje opće odredbe o počiniteljstvu koja sada obuhvaća počinitelja, posrednog počinitelja i supočinitelja. Pravna figura posrednog počiniteljstva prije nije bila predviđena Zakonom, ali je tu figuru stvorila sudska praksa i primijenila u jednom konkretnom slučaju, nakon čega se počela primjenjivati u praksi sudova. Novi Kazneni zakon preuzeo je tu pravnu figuru i prvi put je zakonski normirao tako da ju je definirao kao počinjenje kaznenog djela "iskorištavanjem ili vođenjem radnje drugog"². Istaknuo je da je uvođenje i normiranje tog instituta vrlo korisno, naročito u situacijama kad neposredni počinitelj ne ostvaruje ni protupravnost, u kojim slučajevima prema usvojenoj limitiranoj akcesornosti sudioništva ne bi bilo moguće uvjerljivo razrješenje takvih situacija. Naveo je također da postoji izmjena u jezičnom izričaju norme koja uređuje institut počiniteljstva i sudioništva tako da Zakon umjesto do sada korištene riječi "izvršenje" kaznenog djela, upotrebljava riječ "počinjenje" kaznenog djela. Također je uvedena izmjena kod supočiniteljstva uvođenjem riječi "svjesno" u zakonsku odredbu, čime se željela otkloniti mogućnost konstruiranja supočiniteljstva kod kaznenih djela počinjenih nesvjesnim nehajem. Uveden je i nov oblik sudioništva. Uz postojeće poticanje i pomaganje, uvedena je i odgovornost vođe zločinačkog udruženja (zločinačke organizacije) za kazneno djelo koje je počinilo zločinačko udruženje u skladu sa zločinačkim planom kojim je rukovodio ili ako je raspolagao ostvarenom protupravnom imovinskom koristi čak i kad nije neposredno sudjelovao u počinjenju kaznenog djela.

Prof. dr. sc. Davor Derenčinović istaknuo je da hrvatski Kazneni zakon poznaje sličnu odgovornost u članku 167.a, kojim je uređena zapovjedna odgovornost prema kojoj zapovjednik odgovora za kazneno djelo koje su počinili njegovi podređeni iako nije sudjelovao u počinjenju kaznenog djela, ali je za njega znao.

² Matjaž Amrož, Novi slovenski Kazneni zakonik, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 15, broj 1/2008., str. 332.

Doc. dr. sc. Matjaž Ambrož naglasio je da je u slučaju odgovornosti vođe zločinačkog udruženja ipak potrebno njegovo znanje o dogovoru te neki doprinos počinjenju djela. Naveo je dalje da je odredba o pomaganju (članak 38. KZ) dopunjena tako da se zahtijeva namjerno pomaganje u namjernom kaznenom djelu, pa nije moguće pomaganje osobi koja ne postupa s namjerom.

Prof. emerit. dr. sc. Ljubo Bavcon iznio je nekoliko prijedloga koji bi mogli biti korisni kako za uređenje nekih od tih pitanja Republici Sloveniji, tako možda i Republici Hrvatskoj. Smatra da bi trebalo donijeti nov, poseban Kazneni zakon za međunarodno pravo, i to čisto iz pragmatičnih razloga, ponajviše što bi zapovjedna odgovornost trebala, prema mišljenju prof. emerit. dr. sc. Ljube Bavcona, biti uređena u općem dijelu Zakona, a ne u posebnom dijelu. Govorio je i o problemu unošenja odnosno prepisivanja određenih instituta i kaznenih djela iz Rimskog statuta koji nisu u skladu s duhom i normama slovenskog Kaznenog prava. Smatra da su genocid, ratni zločini, terorizam, agresija po svojim karakteristikama sasvim drugačiji od klasičnih kaznenih djela koja čini pojedini počinitelj i njemu se kazna izriče kad mu je utvrđena krivnja, a mogu mu se pridružiti i drugi sudionici. Međutim, drži da je sasvim drugačije s međunarodnim pravom, koje je prvenstveno političko, nadnacionalno, te kod navedenih kaznenih djela postoje drugačiji motivi kojima se vode počinitelji, kako s obzirom na organizaciju tako i s obzirom na cilj koji žele postići, zatim s obzirom na broj počinitelja i broj žrtava, iz čega proizlazi da su to posebna kaznena djela. Naveo je da su iz čl. 7. Statuta Suda za bivšu Jugoslaviju izvedene cijele konstrukcije instituta koje nisu izričito normirane, među kojima je i konstrukcija o zajedničkom zločinačkom pothvatu, sve pod utjecajem anglosaksonskog prava. Istaknuo je da su sve to razlozi zašto bi trebalo razmisliti o uređenju tih kaznenih djela u posebnom kaznenom zakonu koji bi imao svoj posebni i opći dio.

Prof. dr. sc. Petar Novoselec istaknuo je da je uređenje tog pitanja u Hrvatskoj napravljeno po uzoru na njemačku regulaciju, ali da Nijemci nisu išli tako daleko da bi kaznena djela koja se u hrvatskom Kaznenom zakonu nalaze u glavi protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom propisali u posebnom zakonu s posebnim općim dijelom.

Prof. dr. sc. Ksenija Turković iznijela je problem da bi danas prilikom usklađivanja zakonodavstva s propisima Europske unije trebalo obratiti pozornost kako na cilj koji se želi postići, tako i na načine implementacije, odnosno u kojoj bi se mjeri željelo harmonizirati odnosno bolje rečeno globalizirati naša zakonodavstva, a u kojoj bi se mjeri željelo zadržati njihove posebnosti.

Prof. dr. sc. Davor Derenčinović naveo je da se prilikom usklađivanja hrvatskog kaznenog zakonodavstva s propisima Europske unije više ne radi o harmonizaciji, već o unifikaciji, budući da Europska unija traži da cijela okvirna odluka bude doslovno prepisana u zakone država (primjer je Okvirna odluka o suzbijanju terorizma). Nadalje je istaknuo da takva bezrezervna

traženja Europske unije dovode do toga da se u zakone unose odredbe koje su u proturječnosti s ostalim odredbama i samim načelima općeg dijela Kaznenog zakona. Istaknuo je da sama ideja da se kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim kaznenim pravom reguliraju posebnim zakonom, u kojem bi se moralo odrediti što bi sve bio predmet regulacije tog zakona, nije sama po sebi loša, ali bi trebalo prilikom donošenja odluke o tome obratiti pozornost na niz mogućih teškoća, a to je u prvom redu da bi se taj zakon mogao smatrati sporednim, što se ne bi smjelo dogoditi, jer takav zakon ne bi smio predstavljati sporedno kazneno zakonodavstvo.

Prof. emerit. dr. sc. Ljubo Bavcon misli da bi trebalo sačuvati kazneno pravo koje se zadnjih stotinjak godina razvijalo kao klasično kazneno pravo te da ne bi trebalo u cijelosti popustiti pred utjecajima stranog prava i novim opasnijim oblicima kriminala, gdje iza samog počinitelja stoji ne samo organizacija već u nemalom broju slučajeva i vlast. Istaknuo je da postoji proturječje u rješavanju problema. Nadalje, pita se kao osigurati poštovanje, a kako regulirati suzbijanje neljudskih oblika kriminaliteta (npr. terorizma, trgovine dijelovima tijela, organiziranog gospodarskog kriminaliteta i dr.) – za to je potrebna delikatnost te naći pravu mjeru u tome što treba ostati u nadležnosti država članica EU, a što rješavati zajednički na jednak način.

Prof. dr. sc. Davor Krapac iznio je mišljenje da su zakoni rađeni pod pritiskom Europske unije u nemalom broju slučajeva tijelo bez glave, jer se u unutarnji pravni poredak moraju preuzeti neke odredbe ili neka kaznena djela koja se ne uklapaju u cijelu koncepciju i strukturu zakona pa se na kraju dobivaju zakoni koji su nerazumljivi i proturječni sami sebi. To je i Hrvatska osjetila prilikom mijenjanja ili donošenja novih zakona. Naveo je da bi se za svladavanje tog pitanja moglo pronaći rješenje i urediti ga na sličan način kako je to bilo uređeno u vrijeme Jugoslavije, kad su na snazi bili Savezni i republički krivični zakoni, a potonji su se sastojali od općeg dijela, u kojem su bila neka minimalna rješenja koja nisu bila uređena u općem dijelu Saveznog zakona, i posebnog dijela. Međutim istaknuo je da ne smatra da je problem samo to što određeni instituti i kaznena djela dolaze iz stranog, točnije anglosaksonskog prava, već i iz drukčijeg uređenja odnosa između pojedinca i represivne vlasti.

Nakon rasprave o kaznenim zakonima u Sloveniji i Hrvatskoj, prof. dr. sc. Katja Filipčič preložila je da se prijeđe na drugi dio rasprave odnosno na raspravu o kaznenom postupnom pravu.

Drugi dio rasprave na temu Zakona o kaznenom postupku otvorio je prof. dr. sc. Zvonko Fišer svojim izlaganjem o izmjenama Zakona o kaznenom postupku Republike Slovenije. Naveo je da su bile dvije značajnije novele Zakona. U radnoj skupini za izradu prve novele Zakona sudjelovali su samo praktičari pa je prilikom donošenja druge novele Zakona bila sastavljena druga skupina koja je imala drugačiji pristup, ali unatoč kritikama

određenih odredbi i dijelova Zakona o kaznenom postupku, sporne odredbe nisu bile izmijenjene te je Zakon bio donesen nakon jedne rasprave. Zakon je bio strukturno i idejno izmijenjen u odnosu prema prethodnom, a kao razloge tim izmjenama vidi prilagođivanje propisima Europske unije. Veće izmjene uslijedile su u predistražnom postupku u kojem je dana ovlast policiji da ispituje osumnjičenika, zatim u postupku optuživanja i dijelom u postupku glavne rasprave.

Asistent Primož Gorkič izložio je povijesni razvoj Zakona o kaznenom postupku. Svoje izlaganje nastavio je iznošenjem dvaju konceptualnih problema, i to s obzirom na razgraničenje pojmova osumnjičenika i okrivljenika i na dvostruk položaj okrivljenika u kaznenom postupku (kao subjekta i objekta) te s obzirom na koncepciju kaznenog postupka i optužnice kojom u većem broju slučajeva započinje kazneni postupak. Istaknuo je da se slovenski kazneni postupak dijeli na pretkazneni postupak,³ predsudski postupak⁴ i sudski postupak. Naveo je da postoje dva načina započinjanja postupka. Prvi je kad policija započinje izvide, pa postupak prelazi iz stadija pretkaznenog u predsudski i u sudski postupak, a drugi je način podizanjem neposredne optužnice. Na koji će način postupak biti započet, ovisi o volji državnog tužitelja (državnog odvjetnika). Novelom slovenskog Zakona o kaznenom postupku iz 2003./2004. u članku 148. određeno je kada će se smatrati da su policijski izvidi završeni te da je određena osoba sumnjiva za kazneno djelo, a to bi trebalo smatrati započinjanjem kaznenog postupka. Takav način uređenja pretrpio je mnoge kritike, međutim unatoč tome početna definicija započinjanja kaznenog postupka ostala je i dalje važeća.

Nakon izloženih promjena koje su se dogodile na području slovenskog procesnog kaznenog zakonodavstva, prof. dr. sc. Zlata Đurđević iznijela je način donošenja novog Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske. Zakon je donesen 18. prosinca 2008. Sadržava bitne promjene u strukturi kaznenog postupka, načelima i subjektima, dok je najviše promjena pretrpio stadij prethodnog postupka. Kao jedan od često spominjanih razloga takve temeljite promjene navodi usklađivanje s europskim tendencijama. Neki zagovornici novog Zakona o kaznenom postupku isticali su neefikasnost starog kaznenog postupka kao jedan od glavnih razloga zašto bi trebalo donijeti nov, strukturno potpuno drugačiji zakon. Međutim prof. dr. sc. Zlata Đurđević smatra da to nije dobar razlog, i to stoga što nije bilo dugotrajnosti postupka, odredbe tog zakona nisu bile osporavane pred Ustavnim sudom u mjeri u kojoj se usklađenost odredbi drugih zakona dovodila u pitanje pred navede-

³ Pretkazneni postupak odgovarao bi predistražnom postupku u hrvatskom Zakonu o kaznenom postupku (NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02, 62/03, 115/06).

⁴ Predsudski postupak pandan je istražnom postupku u hrvatskom pravu prema Zakonu o kaznenom postupku (NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 143/02, 62/03, 115/06).

nim sudom, niti je osporavan u postupku pred Europskim sudom za ljudska prava. Donošenju novog Zakona o kaznenom postupku prethodila su razna istraživanja u razdoblju od 2002. do 2006. godine putem istraživanja sudske prakse zatim putem projekata (CARDS) predmet kojih je bilo i razmatranje novih načela i ciljeva donošenja novog Zakona te usporedba našeg tijeka postupka s rješenjima europskih zemalja. Ciljevi kojima se radna skupina vodila bili su reforma prethodnog postupka, ubrzanje kaznenog postupka, procesna pravila za učinkovitost postupka, mjere procesne prisile te mjere za osiguravanje prisutnosti okrivljenika u postupku. Prof. dr. sc. Zlata Đurđević istaknula je da je prof. dr. sc. Davor Krapac do 2007. godine bio voditelj radne skupine u kojoj su prevladavali praktičari te da je razriješen kad je postao sudac Ustavnog suda Republike Hrvatske, nakon čega je voditelj radne skupine postao prof. dr. sc. Berislav Pavišić, profesor kaznenog procesnog prava na Pravnom fakultetu u Rijeci. Novi ZKP donesen je bez javne rasprave u vrlo kratkom roku te je sastavljan po dijelovima. Smatra da je nedostajala javna rasprava o predloženim izmjenama ZKP-a. U rujnu 2008. godine bilo je prvo čitanje Zakona, a u prosincu iste godine Zakon je već bio donesen. Određenim institucijama, kao primjerice Vrhovnom sudu Republike Hrvatske, bio je ostavljen rok od tri dana za očitovanje na prijedlog novog Zakona, na koji se zbog kratkoće ostavljenog roka nije niti očitovao, dok nekim institucijama, kao Pravnom fakultetu u Zagrebu, nije bio niti dostavljen na očitovanje. Početkom prosinca 2008. godine, u vrijeme kada se u Hrvatskom saboru novi ZKP nalazio na drugom čitanju, održalo se savjetovanje Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu, rezultat kojeg su bili zaključci koji su upućeni Saboru, koji je neke od zaključaka i usvojio.

Prof. dr. sc. Zlata Đurđević istaknula je da je jedna od temeljnih promjena novog Zakona o kaznenom postupku napuštanje instituta istražnog suca odnosno judicijalizacija istražnog postupka te uvođenje državnoodvjetničke istrage koju provodi državni odvjetnik. Novim Zakonom o kaznenom postupku potpuno je reformiran prethodni kazneni postupak. Provođenje tog postupka i istrage predviđeno je za 20% slučajeva počinjenih kaznenih djela. Državni odvjetnik zadužen je za zastupanje optužbe pred sudom i prikupljanje dokaza te su mu dane sve istražne ovlasti, čak i za provođenje radnji i mjera (npr. nadzor i tehničko snimanje) kojima se zadire u temeljna ljudska prava i slobode, uz obveznu naknadnu konvalidaciju tih radnji od suda (suca istrage) u roku od 48 sati. Konvalidacija poduzetih radnji i mjera traži se bez obzira na to jesu li to jednokratne ili trajne radnje. Konvalidacija je upitna kod jednokratnih radnji koje su u trenutku traženja konvalidacije već učinjene. U prethodnom kaznenom postupku sve izvidne radnje, pa tako i ispitivanje okrivljenika, svjedoka i vještaka, povjerene su državnom odvjetniku. Uveden je i istražitelj kao nov subjekt u kazneni postupak, koji bi trebao biti policijski službenik koji bi radio po nalogu državnog odvjetnika, što bi trebalo regulirati

novim Zakonom o policijskim ovlastima, koji još nije donesen. Istražni sudac zamijenjen je institutom suca istrage koji bi provodio nadzor nad određenim postupcima državnog odvjetnika, naročito onima kojima se zadire u temeljna ljudska prava i slobode, te koji bi donosio određene odluke (npr. kod neslaganja državnog odvjetnika i okrivljenika o prijedlozima za izvođenje dokaza), ali nije ovlašten donositi odluke o započinjanju i završetku istrage. Žrtva je uvedena kao još jedan samostalni subjekt te joj je dana posebna pozornost, bez obzira na to je li podnijela imovinskopravni zahtjev ili ne. Žrtva ima pravo na stručnog savjetnika u slučajevima kad je žrtva kaznenog djela za koja je zapriječena kazna zatvora preko pet godina te ima pravo na naknadu štete prema posebnom zakonu. Uvedene su i neke nove dokazne zabrane, primjerice kod seksualnih delikata o ispitivanju žrtve o prijašnjem životu. Uveden je tajnik suda, nove mjere za osiguranje nazočnosti okrivljenika te je promijenjena terminologija za neke institute. Pritvor je tako preimenovan u istražni zatvor koji određuje državni odvjetnik do 48 sati. Institut nagodbe uveden je u svim stadijima kaznenog postupka, i to bez ograničenja za kaznena djela. U stadiju glavne rasprave bilo je predviđeno ukidanje inkvizitorne maksime, ali je u drugom čitanju ipak ostavljena. Kod pravnih lijekova ukinut je izvanredni pravni lijek zahtjev za izvanredno ublaživanje kazne, pod objašnjenjem da postoji institut pomilovanja. Obveza o suradnji tijela državnih i drugih vlasti sa sudom, prema novom ZKP-u propisana je za zahtjeve državnog odvjetnika, po nalogu kojeg su dužne postupati. Novi ZKP predvidio je pravo okrivljenika i branitelja o obavljanju obavijesnih razgovora, ali prof. dr. sc. Đurđević smatra da izmijenjene odredbe mogu dovesti do nejednakosti oružja u kaznenom postupku. Zakon stupa na snagu za USKOK-ove predmete 1. srpnja 2009., a za sva ostala kaznena djela 1. rujna 2011. Razlozima takvoj diobi, odnosno parcijalnom stupanju na snagu Zakona, prof. dr. sc. Zlata Đurđević smatra aktualne društvene uvjete. Za pravilnu provedbu i primjenu novog Zakona potrebno je donošenje ili noveliranje drugih zakona, kao što su Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta te Zakon o policijskim ovlastima (izmjene još nisu donesene), ali i pribavljanje nove opreme, uporaba koje je predviđena novim ZKP-om.

Doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas ukratko je izložila promjene koje su nastale kod dokaznih radnji. Navela je da dokazne radnje, poduzimanje kojih je predviđeno u stadiju istrage pa sve do optuživanja nisu usklađene s dokaznim radnjama na glavnoj raspravi, što je rezultat parcijalnog rada na Zakonu. Promjene su nastupile i u terminologiji tako da se prijašnje istražne radnje prema novom ZKP-u nazivaju dokaznim radnjama. Uz postojećih osam istražnih sada dokaznih radnji novi Zakon previđa i još tri nove dokazne radnje. Istaknula je problematiku oko načela jednakosti oružja koje bi trebalo vrijediti prilikom dokazivanja, a koje je za okrivljenika upitno s obzirom na postojeće uređenje prema novom Zakonu. Državnom odvjetniku dana je ovlast da sve

dokazne radnje može poduzimati samostalno, dok okrivljenik može prikupljati obavijesti te samo predložiti državnom odvjetniku poduzimanje dokazne radnje. Prijedlog okrivljenika ne obvezuje državnog odvjetnika, a u slučaju neslaganja s prijedlogom, zadnja riječ dana je sucu istrage, što dovodi u pitanje uravnoteženost položaja stranaka. Glavna novina uvedena je za ispitivanje okrivljenika u kaznenom postupku: okrivljenika prema novom ZKP-u mogu ispitivati državni odvjetnik te po nalogu potonjeg i istražitelj te okrivljenik mora biti ispitan do kraja istrage. Prije nego je ispitan, okrivljenik ni njegov branitelj nemaju pravo uvida u spis, dok je prema uređenju starog ZKP-a imao pravo uvida u spis i prije nego je bio ispitan u istrazi, pa čak i prije istrage ako su bile poduzete posebne izvidne mjere. Okrivljeniku se mora dati pouka o pravima prije započinjanja ispitivanja i o tome da je prilikom prvog njegova ispitivanja predviđeno snimanje audio-vizualnim uređajima, što mora biti zabilježeno u zapisniku. Okrivljenik potpisuje izjavu o toj pouci. Novine su uvedene i za ispitivanje djece i maloljetnika te za nagodbu koju mogu sklopiti državni odvjetnik i svjedok s obzirom na način i sadržaj davanja iskaza svjedoka, kojim se svjedoku daje mogućnost da slobodno iskazuje i kad sebe tereti bez straha od kaznenog progona, jer se državni odvjetnik unaprijed obvezuje da ga neće kazneno goniti. Prilikom davanja iskaza svjedoka, svjedočenje se mora audio-vizualno snimati i priložiti uz zapisnik. Proširena je lista dokaznih zabrana, a sporna je i ovlast državnog odvjetnika da poduzima pretrage osoba i prije suđenja kod teških, kataloških kaznenih djela ako postoji opasnost od odgode, a ta radnja mora biti naknadno konvalidirana. Redarstvenim vlastima dana je ovlast da prilikom poduzimanja očevida, koji se poduzima u roku osam dana od kada je kazneno djelo počinjeno, poduzmu i pretragu. Predviđena je novost i što se tiče privremenog oduzimanja predmeta u slučaju oduzimanja osobnih dnevnika okrivljenika kad postoji sumnja da je počinjeno kazneno djelo za koje je zapriječena kazna zatvora od dvanaest godina ili teža, dok je za lakša djela ta mogućnost isključena. U starom ZKP-u nije postojala odredba o zabrani oduzimanja osobnih dnevnika. Državno odvjetništvo dobilo je ovlast naložiti vještačenja DNA analize i tjelesnih pregleda koja je prema starom ZKP-u pripadala isključivo istražnom sucu, pa je doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas iznijela mišljenje da bi se možda trebalo razmotriti da se ipak poduzimanje tih radnji prepusti sucu istrage. Produžen je rok za poduzimanje posebnih izvida (posebnih dokaznih radnji) čak do osamnaest mjeseci, a poduzima ih sam državni odvjetnik, uz brzu, naknadnu konvalidaciju od suca istrage. Zaključno, doc. dr. sc. Elizabeta Ivičević Karas istaknula je kako je u novom ZKP-u prevagnula intencija za učinkovitošću kaznenog progona i jačanjem represije.

Prof. dr. sc. Davor Krapac istaknuo je da je radna skupina utemeljila Nacrt zakona o kaznenom postupku te nova načela na prije provedenom temeljitom istraživanju i poredbenog kaznenog postupovnog prava i međunarodnog prava te da je u razmatranje uzela i razne europske direktive te se orijentirala i prema

soft law, smjernicama Vijeća ministara i dr. Nakon izrade načela, pristupilo se izradi Nacrta zakona po podskupinama. Koncem 2007. godine shvatili su da se novi Nacrt ne može u potpunosti objediniti u jedan cjeloviti tekst dok se ne riješi pitanje organizacije pravosuđa odnosno nadležnosti sudova, uključivo i Vrhovnog suda Republike Hrvatske (za neorganizaciju pravosuđa dobili smo i prigovore od strane Europske unije: prevelik broj sudaca po broju stanovnika, a nedovoljno velik učinak na rješavanju predmeta, pogotovo u civilističkim pitanjima). Postoji tendencija smanjivanja broja sudova do 2019. godine, ali je nepoznata slika kako bi do te godine morala izgledati pravosudna piramida. Novi ZKP u svojem je članku 19. među odredbe o stvarnoj nadležnosti uvrstio i odredbu da će se ustrojstvo sudova urediti posebnim zakonom, što do sada nije učinjeno. Prof. dr. sc. Davor Krapac ističe da o brzini kojom je Zakon donesen govori i činjenica da su u prijelaznim i završnim odredbama propisali da će određene odredbe Zakona stupiti na snagu 1. rujna 2011., dok stari Zakon prestaje važiti 30. kolovoza 2011., zaboravivši da kolovoz ima trideset i jedan dan. Nadalje, istaknuo je da je poduzimanje izvida od policije potrebno urediti policijskim zakonodavstvom odnosno donijeti paralelno nove policijske zakone, koji do dan-danas nisu doneseni. Prof. dr. sc. Davor Krapac je naveo kako se također već trebalo početi s edukacijom kadra na kojem će biti najveći teret postupanja prema novom ZKP-u (policija, državni odvjetnici, suci), a koja nije još započela. Nadalje smatra da će do 1. rujna 2011. odnosno do stupanja na snagu novog Zakona najvjerojatnije biti donesena još jedna novela, čime bi Hrvatska ponovila iskustvo Srbije, koja je za stupanje na snagu Kaznenog zakona predvidjela *vacatio legis* od godine dana, a u tom je periodu zbog neustavnosti određenih odredbi i kontradiktornosti dva puta Zakon mijenjala. Prof. dr. sc. Davor Krapac je podsjetio na poslovicu kojom se često koristio prof. dr. sc. Bayer: “*Žurba je maćeha pravdi i zakonodavstvu*” te naveo da je donošenje novog ZKP bila ishitrena politička odluka koja je zahtijevala donošenje Zakona do konca prošle godine. Smatra da sama odluka o donošenju Zakona nije sama po sebi loša, Zakon je u skladu s europskim tendencijama i modernim idejama (proširene mogućnosti nagodbe, državnoodvjetničke istrage itd.), ali način donošenja nije bio do kraja transparentan te još nisu bili sazreli uvjeti za donošenje i primjenu ovakvog Zakona, naročito što se tiče pitanja hijerarhije pravosuđa odnosno njezine stabilizacije.

Prof. emerit. dr. sc. Alenka Šelih istaknula je da treba riješiti i imati pregled cjelokupnog sustava prije mijenjanja pojedinih zakona.

Prof. dr. sc. Katja Filipčić zahvalila je svim izlagačima te otvorila treći dio rasprave o mogućnostima sudjelovanja na zajedničkim projektima, savjetovanjima, tečajevima, o novostima koje donosi Bolonjski sustav te razmjeni studenata.

Prof. dr. sc. Ksenija Turković, predstojnica Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu, najavila je da se sprema izmjena i hrvatskog Kaznenog

zakona, za što je ostavljen relativno kratak rok, te da neće biti moguće provesti istraživanje i izraditi studiju kao pri donošenju slovenskog Kaznenog zakona odnosno hrvatskog Zakona o kaznenom postupku. No već su upućeni dopisi sudovima u Republici Hrvatskoj da se očituju o spornim pitanjima primjene Zakona, odnosno o institutima koje smatraju potrebnim promijeniti. Istaknula je da je predviđeno da će se radna skupina i njezine podskupine sastojati pretežno od profesora kaznenog prava sa svih pravnih fakulteta u državi, ali da će raditi na temelju dobivenih informacija iz prakse te da će nacrt zakona biti podvrgnut kritici odnosno da će postupak donošenja biti transparentan i već u vrlo ranoj fazi podvrgnut kritici javnosti, od NGO nadalje. Istaknula je da u postojećem Kaznenom zakonu postoji niz nejasnoća i proturječja, i zbog čestih novela, oko kaznenih djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, gospodarskih kaznenih djela, seksualnih delikata, sankcija i dr., te da će taj pothvat biti poseban izazov s obzirom na količinu posla, a malo vremena.

Prof. dr. sc. Ksenija Turković istaknula je da je zajednički sastanak prava prilika za međusobno upoznavanje s aktivnostima te je prikazala Pravnom fakultetu u Ljubljani aktivnosti, tečajeve i seminare u organizaciji profesora Pravnog fakulteta u Zagrebu ili u suorganizatorstvu s profesorima stranih fakulteta, koji se održavaju na Interuniverzitetkom centru za studije u Dubrovniku iz međunarodnog prava (u ožujku i lipnju ove godine) i viktimologije (u svibnju ove godine). Istaknula je dalje da je Pravni fakultet u Zagrebu dobio organizaciju Svjetskog kongresa iz medicinskog prava 2010. godine te poziva slovenske kolege, profesore i studente da dostave svoje radove. Ujedno predlaže suradnju na projektima. Naglasila je da je trenutno otvoren natječaj za projekte Tempus te da postoji mogućnost prijave projekta doktorskog studija iz biomedicine i bioetike od nositelja projekta Sveučilišta u Zagrebu. Ističe kako do sada nismo sudjelovali u P7 projektu, ali ako slovenske kolege imaju viziju zajedničke suradnje, otvoreni smo za dogovore. Nadalje, izložila je način uređenja izvođenja nastave na Pravnom fakultetu u Zagrebu, na kojem je Bolonjski sustav u primjeni. Istaknula je nezadovoljstvo sadašnjim uređenjem jer je ograničeno na jedan semestar, tako da su dvosemestralni predmeti postali jednosemestralni, te je navela da Pravni fakultet u Zagrebu razmatra mogućnost uvođenja kolegija na stranim jezicima, prvenstveno engleskom. Zamolila je slovenske kolege da istaknu kakvo je njihovo iskustvo sa stranim studentima odnosno s nastavom na engleskom jeziku.

Prof. dr. sc. Davor Derenčinović istaknuo je da se za sudjelovanje na tečaju iz međunarodnog prava, koji se treba održati od 15. do 22. 3. 2009. na Interuniverzitetkom centru za studije u Dubrovniku (dalje IUC), dodjeljuju i ECTS bodovi te da IUC zagovara takvu mogućnost dodjele ECTS bodova i za druge tečajeve.

Prof. dr. sc. Katja Filipčič izrazila je zahvalnost na pozivima za sudjelovanje na navedenim tečajevima i projektima te je pozdravila prijedlog prof. dr.

sc. Ksenije Turković na razmjeni iskustava u dosadašnjem načinu provođenja nastave. Istaknula je da Pravni fakultet u Ljubljani još uvijek nije započeo s Bolonjskim programom, ali da će početi iduće godine. Nastava se izvodi u dva semestra po tri sata tjedno predavanja, a još se održavaju vježbe i seminari. Navela je kako imaju osiguranu nastavu odnosno predmete na engleskom jeziku koje pohađaju isključivo studenti na razmjeni (Erasmus), dok se kod domaćih studenata još nije pojavio takav interes. Prof. dr. sc. Katja Filipčič predlaže uzajamnu suradnju u publiciranju članaka u časopisima u Hrvatskoj i Sloveniji te izlaže o organizaciji kongresa European Society of Criminology koji će se održati ovoga ljeta. Ujedno, doc. dr.sc. Matjaž Ambrož ističe dobru suradnju s Pravnim fakultetom u Rijeci.

Prof. dr. sc. Davor Krapac obavijestio je da je prof. dr. sc. Davor Derenčinović postao novim predsjednikom Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu te da je u studenom 2008. godine u Puli vrlo uspješno organiziran i održan četvrti pripremni kolokvij XVIII. međunarodnog kongresa iz kaznenog prava, koji se u organizaciji Međunarodne udruge za kazneno pravo treba održati u Istanbulu u Turskoj u rujnu ove godine.

Prof. dr. sc. Davor Derenčinović pozvao je sve članove Katedre za kazneno pravo Pravnog fakulteta u Ljubljani i ostale zainteresirane osobe da sudjeluju na savjetovanju o raznim aktualnim temama iz kaznenog prava koje se svake godine održava u organizaciji Hrvatskog udruženja za kaznene znanosti i praksu. Također predlaže da se sklopi sporazum dvaju fakulteta o sudjelovanju na međunarodnim projektima kao dijelu pravosudnog programa.

Zaključno, prof. dr. sc. Katja Filičič izrazila je zadovoljstvo održanim sastankom, uz isticanje kako su oba fakulteta saznala nešto novo i profitirala novim saznanjima te je izrazila nadu za nastavkom uspješne suradnje dvaju fakulteta u budućnosti.

III. ZAKLJUČAK

Organizatori III. međunarodne interkatedarske konferencije potrudili su se u organiziranju ovog susreta, kako na formalnoj razini tako i u neformalnom druženju. Uspješno su razmijenjena razna iskustva u provođenju i održavanju nastave te su se nastavnici obaju fakulteta upoznali s najnovijim promjenama u kaznenom zakonodavstvu obiju država, ističući prednosti i nedostatke uređenja pojedinih promijenjenih ili novouvedenih instituta. Također su razmijenjene informacije o održavanju tečajeva i projekata te je predložena zajednička suradnja i sudjelovanje na njima, kao i sudjelovanje u objavljivanju radova u časopisima.

Sljedeći domaćin zajedničkog sastanka bit će Zavod za kaznene znanosti, kriminologiju i viktimologiju Pravnog fakulteta u Zagrebu.